

Наталія СОКІЛ-КЛЕПАР

КОНЦЕПТ «ГОРА» В МІКРОТОПОНІМАХ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

Статтю присвячено аналізу концепту «Гора» в карпатській мікротопонімії. Розглянуто семантику, мовні засоби вираження, подано народну етимологію онімів.

Ключові слова: мікротопонім, географічний термін, рельєф, оронім.

© Н. СОКІЛ-КЛЕПАР, 2011

Мікротопоніми — одиниці простору, що відображають певне розташування предметів у світовому континуумі. На думку дослідників, простір сприймається значно легше, ніж час. Для того, щоб досягнути простір, досить відкрити очі, повернути голову, простягнути руки і т. ін. Він організовується довкола людини, яка ставить себе в центр макро- й мікрокосму. Це одна з перших реалій буття, яку сприймає та диференціює людина [2, с. 670].

Мікротопонімний простір інформує насамперед про ландшафтну організацію місцевості, особливо рельєфного характеру. Карпатський географічний масив, зокрема ороніми, сьогодні є надійним і важливим джерелом у становленні етно- та лінгвогенезу нашого народу. Ороніми як візитна картка Українських Карпат містять у собі цінні етнокультурні, соціальні, антропонімічні відомості, адже вони є одними з виразників національної специфіки мови, бо виникають у мові кожного народу в різні періоди та з різних причин; вони генетично пов'язані з апеллятивною й ономастичною лексикою, а тому їх етимони фіксують побут, суспільно-політичний лад, матеріальну й духовну культуру, взаємозв'язки з іншими народами, світогляд, психічні особливості, головні риси ментальності мешканців та іншу екстралінгвістичну інформацію [15, с. 7—13].

Оронімами прийнято називати будь-який елемент рельєфу земної поверхні — підвищення, заглибини, рівнини (гора, горб, вершина, скеля, берег, хребет, яма, яр, долина, низина тощо) [9, с. 99—100]. Крім фізико-географічних показників, подібні найменування тісно пов'язані з народним сприйняттям природних особливостей краю, втілюють креативний імператив.

Серед підвищених елементів переважають оніми на окреслення верхів, гір, горбів тощо. Етнокультурний потенціал нашого народу наділяє гору багатьма символічними навантаженнями, серед яких: гора — це перешкода, творіння нечистого, туга, печаль, багатство, високе суспільне становище [4, с. 144]. Гора — символ внутрішньої висоти людського духу; найвищої точки; центру, через який проходить вісь землі та підземного царства; священного місця, де жили боги, відбувалися жертвовні обряди; образ світу; модель Всесвіту; варіант у трансформації світового дерева. Відомо, що для багатьох народів світу були культу священних гір. Українцям такий культ теж властивий [10, с. 61—62]. У народній космогонії гора — локус, що поєднує небо,

землю і «той світ»; місце перебування нечистої сили, здійснення обрядів [6, с. 520].

Образ гори рефлексує не тільки в українській, а й в інших слов'янських мовах та є однією з центральних міфологем. Гора амбівалентна, адже, з одного боку, вершина зв'язана з небесами, значить, з Божим початком, а, з другого боку, у печерах, всередині гори чи під горою знаходиться пекло, живуть міфічні істоти. На горі знаходилися язичницькі святилища, що відображено, скажімо, в білоруській топоніміці — *Бабина гора, Змієва гора, Біла гора* [14, с. 326—327]. Гора часто асоціюється з чужою територією, точніше, з межею своєї та чужої зони [1, с. 156].

Фізико-географічне розташування карпатської території сприяє масовому розповсюдженню онімів на позначення підвищених елементів рельєфу. Вони здебільшого представлені простими географічними термінами, як-от: *берег, верх, гора, горб, грунь, діл, жбир, кичера, клива, магура, обіч, щовб*. Бувають і географічні терміни так званого метафоричного походження, проте таке перенесення відбулось давно, і сьогодні ці оніми сприймаються як термінопохідні: *бердо, сідло, стіна* та ін. Крім об'єктів, зацентовано головну увагу на самих назвах, оскільки вони найчіткіше втілюють номіноворчі особливості народу. Традиційно назва залишається впродовж віків, а об'єкт під впливом часу змінюється. Наприклад, сьогодні поле у селі Бориня, що на Турківщині, називається *Горб*. Звичайно, первісно так номінувався підвищений елемент рельєфу або ж суміжний із ним.

Географічні терміни, що виражають стрижневе поняття — *височина* — мотивують вагому частку мікротопонімів Українських Карпат: **бердо** — «стрімка гора, провалля», «гірський зсув» [Рудн. 17], «скеля», «кам'яниста земля», «твердий ґрунт», «обрив», «горб», «яма між брилами каміння в річці» [СБГ I 49], «прірва, урвище; стрімкий схил гори» [ГГ 23]: в., г., л., пас., пол., прит., сін. *Бердо* (Долин., Жуп., Кам., Клим., Нагір., Н. Рож., Тухол., Хіт., Ялин. Льв. Ск.); **берег** — «берег, край суші, який стикається з водою», «високий стрімкий берег, провалля, урвище», «пагорб, підвищення, гора» [Рудн. 17—18], «берег», «неврожайна, непридатна для обробітку земля», «неужите місце», «узгір'я» [СБГ I 50], «берег ріки, потоку», «підвищення, гора, схил гори» [Граб. 32], «круча, стрімкий схил», «гористе місце,

пасовисько» [ГГ 23], «берег, пагорб» [Штіб. II 9]: к. с., сін. *Беріг* (Терн., Тух. Льв. Ск.), бер., п., сін. *Береги* (В. Рож., Коз. Льв. Ск.); **бескид** — «узгір'я, гірський хребет» [Рудн. 18], «межа, діл, полонина» [Штіб. II 10], «недоступна стрімка вершина» [ГГ 24]: пас., перев. *Бескид* (Опор., Ялин. Льв. Ск.), г., сін. *Бескід* (Вол., Жуп. Льв. Ск.; Новосел. Міжгір. Закарп.), г. *Бескиди* (Сен. Долин. Ів.-Фр.); **гора** — «гора, узгір'я у порівнянні з долиною» [Рудн. 21]: к. с., горб, п. *Гора* (Круш. Льв. Ск.; Чап. Старосамб. Льв.; Нагуєв. Дрогоб. Льв.); **горб** — «підвищення», «гора» [Рудн. 21; Граб. 21; Штіб. II 29—30]: л., о. п., пас., п., пот., сін. *Горб* (Довж., Клим., Коз., Орява, Орявч., Пл. Бр., Рик., См., Трух. Тух., Хащ. Льв. Ск.; Бор. Турк. Льв.; Нагуєв. Дрогоб. Льв.; Новосел. Міжгір. Закарп.; Лопух. Тяч. Закарп.), в., к. с., о. п., сін. *Горби* (Либ., Тух. Льв. Ск.; Ясен. Верхов. Ів.-Фр.); **грунь** — «гора, узгір'я», «верх, вершечок гори», «гірське поле, висока поляна» [Рудн. 20], «узгір'я, пагорб» [Граб. 37]: г., л., сін. *Грунь* (Либ. Льв. Ск.; Лопух. Тяч. Закарп.), л. *Грунівки* (Либ. Льв. Ск.); **діл** — «гора, яка ділить, наприклад, два села, гори, ріки, долини», «гора, підвищення» [Рудн. 20], «пасмо гір, вододіл» [СБГ I 220; Штіб. II 20; Граб. 35]: в., г., пас., сін., уроч., хр. *Діл(в)* (Греб., Круш., Лав., Тух., Трух. Льв. Ск.; Нагуєв. Дрогоб. Льв.; Лопух., Усть-Чор. Тяч. Закарп.), сін., чаг. *Діли* (Либ., Тух. Льв. Ск.); **жбир(ь)** — «порослий, скелястий пагорб між долинами» [Рудн. 34], «горбок між двома високими потоками, русла яких пролягають в одному напрямі, або горбок на схилі гори, а також зрубаний ліс, обрив» [СБГ I 249], «важкодоступне місце» [Граб. 53], «стрімка кам'яниста гора; гострий кам'янистий верх гори, скелі; ущелина, виїмка з камінням» [ГГ 68], «зарослий скелястий пагорб між долинами» [Штіб. II 84]: л., пот., сін. *Жбирь* (Вол., Тухол. Льв. Ск.), в., л., пас., сін. *Збир(ь)* (Завад., Лав., Либ., См. Льв. Ск.); **зомпля** — «схил гори», «узгір'я», «стрімка гора» [СБГ I 318]: урв. *Зомкло* (Вол. Льв. Ск.), крч., ск., уроч. *Зомкля* (Коз., Лав., Росох. Льв. Ск.); **кичера** — «гора, поросла лісом з голою вершиною» [Рудн. 24; ГГ 94; Штіб. II 43—44]: г., л., пас., сін. *Кичера* (Коз., Круш., Мита, Орявч., Пл. Бр., Тис. Льв. Ск.), г. *Кичери* (Новосел. Міжгір. Закарп.), г., п. *Кичери* (Голов., Клим., Трух. Льв. Ск.), г., пас. *Кичерка* (Лав.,

Н. Син. Льв. Ск.; Опака Дрогоб. Льв.); **клива** — «гора», «каміння в лісі» [Рудн. 23], «висока гора, поросла темним смерековим лісом», «безодня, глибока яруга», «незаросла вершина», «скеля в лісі» [СБГ I 357], «незарослий верх гори» [Граб. 40]: г., о. п., сін. *Клива* (Гр., Завад., Заділ., Кам., Слав., Трух., Тух. Льв. Ск.; Гута Богородч. Ів.-Фр.), л. *Кливы* (Новосел. Міжгір. Закарп.); **маг(г)ура** — «висока гора» [Гр. II 306; Рудн. 25; Штіб. II 46; Граб 42]: г., л., полон., уроч. *Магура* (Греб., Коз., Корост., Либ., Опор., Орявч., Н. Син. Льв. Ск.), г., п. *Магура* (Тухол. Льв. Ск.; Нагуєв. Дрогоб. Льв.), пас. *Могура* (Заділ. Льв. Ск.); **обіч** — «схил гори над водою», «дорога по узбіччю гори» [Рудн. 26], «схил гори» [СБГ II 7; Мар. 238]: г., л., о. п., пас., сін. *Обіч* (Либ., Н. Рож., Опор., Трух. Льв. Ск.; Новосел. Міжгір. Закарп.), о. п., сін. *Обич* (Тухол. Льв. Ск.), чаг. *Обоча* (Гр. Льв. Ск.), г. *Обоче* (Бор. Турк. Льв.), к. с., о. п., пас., сін. *Обочі* (В. Рож., Лав., Хащ. Льв. Ск.), г., о. п. *Обочи* (См. Льв. Ск.), о. п., сін. *Убіч* (Клим., Мита Льв. Ск.); **щовб** — «шпиль, верх гори», «лисий верх високої гори, зарослої довкола лісом» [СБГ II 396]: в., г., л., о. п., пас., сін., уроч. *Щовб* (Гр., Коз., Пл. Бр., Пог., Росох., Трух., Тухол. Льв. Ск.; Новосел. Міжгір. Закарп.).

Відрядно, що найменування гір відбивались не лише в місцевому топоніміконі, а яскраво влітались елементами у фольклорну традицію. Скажімо, ороніми у народній творчості як пісенній, так і прозовій, виражались широкою палітрою. У ліричних зразках (переважно коломийках) найчастіше побутували мікротопоніми *Бескид*, *Кичера*, *Магура*, *Обіч*, які певним чином можна віднести до загальнокарпатської локалізації:

*Попід Бескид зелененький ожина, ожина:
Чому сумна невесела моя соколина?*

*Попід Бескид зеленойкий вівці прищибаю:
Не йди за мнов, чорнушечко,
бо тя порубаю [5, с. 2].*

*Любка косит на Плесени, а я — у Кичері,
Я виділа, як маяли любкові кучері [12, с. 476].*

*Ой Магуро, Магуройко, то ж ти не єднака,
З-під єдної вода тече, з-під другої млака.*

*Ой піду я у Магуру бучка ціхувати,
Сам не знаю, у котрої любки
ночувати [5, с. 25].*

*Ой ковала зозулиця в Обочи, в Обочи,
Мій милийкий, солодийкий
дивит ми ся в очи [12, с. 463].*

Арсенал мікротопонімів у поданих пісенних мініатюрах залучений переважно з метою детальнішого змалювання краю, окреслення паралелей, взаємозв'язку людини з природою тощо.

Однак прозова традиція представляє нам в основному трактування онімів, відтворює елементи народної етимології. У запропонованій статті проілюструємо тлумачення окремих онімів, скажімо, *Грунь*, *Кичера*. Інколи народ пояснює назви винятково за звуковим збігом. Наприклад, побутує легенда про *Грунь Дівок*, де чітко видно, що йдеться про найменування *Діл*, проте люди трактують по-своєму, за аналогією до слова дівка: «Я чув з предків, що була дівка дуже велика, така, як той *грунь* зависока. Та й не віддавалася. Так дівков ціле жите своє збула та й там померла. Й від того часу назвали *Грунь Дівок*» [8, с. 111].

Таким чином, не завжди мотивація з уст народу відповідає реаліям, а виражає своєрідні творчі вкраплення. Це підтверджує ще одна легенда про *Кичеру*, де основний акцент зроблено на прізвищі героя: «*Коло Репинного є гора Кичера. Але й полонину одну кличуть теж Кичера. ...А полонинський верх названий Кичерою, бо там колись два вівчарі-браття на ім'я Кичера — Федір і Штефан — полюбили одну дівчину — Олену. Вона від села один час носила їм полуденки. А люди, які вівчарять, жінок чи дівок рідко видяють. А Олена була ще й файною відданицею. І полюбили її обидва браття. ...А любила молодого Штефана. І Федір якось увидів, зрозумів. І терпів, доки не вибухнув. А як вибухнуло межі браттями нещастя, то й скінчилося смертю одного. Федір — старший брат — убив молодшого, Штефана. ...А полонину ту, де браття-вівчарі дозирали сільську отару і де сталося отсе, — відтоді і кличуть Кичерою. Відси і вершок коло Репинного кличесь Кичерою» [8, с. 164—165]. Можливо, при номіотворенні антропонімний фактор мав проміжне місце, та все ж більш імовірним видається походження оніма від географічного терміна *кичера*.*

Концептосферу «Гора» розширюють мікротопоніми, що вживаються на окреслення заглибин. Вони реалізуються як антинома до височини — загли-

блення в землі, природне або штучне. В регіоні переважає гористий рельєф, порізаний інколи урвищами, ярами, западинами, а подекуди плавно переходить у луки, долини, луги: **дебря** — «стрімкий бік гори, провалля», «лагідна прірва» [Рудн. 19], «узгір'я», «крутий, стрімкий бік гори, горба» [СБГ I 213], «провалля, діл (в лісі)» [Граб. 35], «стрімке, заросле кущами узбіччя понад гірські потоки, звори; непрохідний ліс у горах» [ГГ 56]: крч., л. *Дебрі* (Гр., Либ. Льв. Ск.), бер., в., пас., урв. *Дебря* (Вол., Лав., Терн., Ялин. Льв. Ск.), л. *Дибря* (Ялин. Льв. Ск.); **долина** — «долина, низина, поділ» [Рудн. 20; Штіб. II 21]: к. с., л., о. п., п., пас., сін. *Долина* (В. Рож., Вол., Круш., Лав., Орявч., Трух., Тухол., Хащ., Ялин. Льв. Ск.), к. с., л., пас., сін. *Долини* (Вол., Клим., Коз., Корост., Лав., Слав., Тис. Льв. Ск.); **жолоб** — «долина ріки чи потоку» [Рудн. 35], «щілина в скелі» [СБГ I 254], «долина між двома горами», «мале джерело, потік» [Граб. 53—54], «ущелина в горах; видолинок» [ГГ 71]: к. с., л., о. п., пас., прит., сін., яр *Жолоб* (Гр., Жуп., Клим., Мита, Опор., Тух., Тухол. Льв. Ск.), г., л., пас., пот., сін. *Жолоби* (В. Рож., Мита, Орява, Трух., Ялин. Льв. Ск.), к. с. *Жолобини* (Слав. Льв. Ск.); **присліп** — «місце, в якому гори стикаються, творячи горб, що ділить долину на дві частини» [СБГ II 144; Штіб. II 61], «поле, поляна між лісом; перевалина, сідловина» [ГГ 157]: г., к. с., л., пас., сін., хр. *Присліп* (Гр., Лав., Слав., Тух. Льв. Ск.; Криворів. Верхов. Ів.-Фр.), пол. *Прислопи* (Лав. Льв. Ск.); **яма** — «яма», «долина» [Рудн. 22; Граб. 39; Штіб. II 33]: л., о. п., пас., п., пол., сін., чаг. *Яма* (Гр., Опор., См., Сух. Пот., Трух., Тух. Льв. Ск.), г., л., пас., уроч., чаг. *Ями* (Вол., Гр., Греб., Либ., Рик. Льв. Ск.).

Власних виразників *заглибин* порівняно мало. Більшість із них семантично зрозуміла. Оними, значення яких не таке прозоре, викликають у людей різні етимологічні варіації. Скажімо, значне зацікавлення містить онім Присліп. Відомо, що ще І. Франко не обійшов увагою аналогічне найменування, зазначивши, що так «називаються численні місцевості, переважно долини гір, гірські пасовища, звичайно глибокі міжгір'я в густому лісі або також вільні від лісу малі рівнини, які лежать близько при собі» [13, с. 279]. Одна з легенд так реалізує походження оніма: «Раз пасли пастухи вівці

на подині, она високо є. Та й разом похмарилосі и зачєли громи дуже лускати — пустиласі велика бурі... Худоба облегла на тот чьис попід чубрі, бо то був дуже густий ліс, и ти два пастухи посідали и сигєт. Але як лусне грім у ту гачугу, що сигіли ти хлопці, и они погібли на місци, а то зачєло горіти... Відтак нагійшла така фає дуже страшна из вітром — и увернула тот ліс цалом на вівці и на ти хлопці и прислопила тото усьо... Цєрез то називаєсі тота подина Присліп» [8, с. 108].

Мікротопоніми, мотивовані апелятивами на позначення *рівнин*, на території Карпат представлені невеликою кількістю, які віддзеркалюють географічні реалії краю: **луг** — «луг, низина над рікою або потоком, поросла кущами або деревами» [Рудн. 25]: к. с., пас., п., сін. *Луг* (В. Рож., Вол., Трух. Льв. Ск.), к. с., сін. *Луги* (Клим., Лав., Тухол. Льв. Ск.), п. *Лужина* (Круш. Льв. Ск.); **плай** — «стежка або дорога біля полонини, чи гірські ліси» [Рудн. 27], «рівне поле», «гірська стежка, дорога» [СБГ II 78]: о. п., пас., п., сін. *Плай* (Коз., Слав., Терн. Льв. Ск.; Новосел. Міжгір. Закарп.; Лопух. Тяч. Закарп.), пол. *Плаї* (Росох. Льв. Ск.); **площа** — «plosка, рівна територія»: к. с., сін. *Площа* (В. Рож., Н. Рож. Льв. Ск.), к. с., о. п., пас., сін. *Площі* (Пог., Трух., Тух. Льв. Ск.); л., чаг. *Площина* (Нагуєв. Дрогоб. Льв.), л., п. *Плоснина* (Корост., Круш. Льв. Ск.), уроч. *Плосинь* (Вол. Льв. Ск.); **полонина** — «гірське пасовище» [Рудн. 28]: г., л., п., пол., сін. *Полонина* (Завад., Клим., Коз., Лав., Мита, Росох., Сух. Пот., Ялин. Льв. Ск.; Новосел. Міжгір. Закарп.); **поляна** — «поле вздовж гір чи лісів» [Рудн. 28]: о. п., сін. *Поляна* (Жуп., Либ., Тух. Льв. Ск.; Лопух. Тяч. Закарп.), п. *Полина* (Круш. Льв. Ск.). Найменування в основному етимологічно та семантично прозорі, тому образність практично не торкнулася їх.

Ще одну групу формують оніми з певними характеристиками в основі. На думку О. Стрижака, «топонімами спочатку ставали звичайні слова: вода, гора, ліс, пустиня, поле, річка. Пізніше, коли люди почали освоювати значні простори, на яких були гори, озера, ліси і т. ін., вони потребували розрізнення таких об'єктів. Для цього використовувалися різні означення, що характеризували ці об'єкти

за кольором, величиною, формою, призначенням тощо» [11, с. 3—4]. Означення переважно відображали **рослинний покрив (його відсутність)**: г., уроч. *Запуст* (Жуп. Ск. Льв.), сін. *Зарослий* (Орявч. Ск. Льв.), п. *Косматий* (Ямельн. Ск. Льв.), уроч. *Кудревий* (Трух. Ск. Льв.), в., к. с., сін. *Лисак* (В. Рож., Тух. Ск. Льв.), г., уроч., чаг. *Лисина* (Греб., Мита, Опор. Ск. Льв.), г. *Оброслий Вершок* (Корч. Ск. Льв.); г., л., сін. *Лиса Гора* (Нагір., Тухол. Льв. Ск.), о. п., сін. *Чистий Горб* (Тухол. Льв. Ск.); **наявність (відсутність) сонячного освітлення об'єкта**: л., о. п., сін. *Осовня* (Завад., Мита, Пог., Тух., Ялин. Ск. Льв.), пас. *Осованя* (Ялин. Ск. Льв.), крч., сін. *Осовні* (Вол., Либ. Ск. Льв.), г., бер., пас., п., сін. *Затінь* (Вол., Жуп., Коз., Корост., Опор., Слав., Терн., Тух., Ялин. Ск. Льв.), о. п. *Затінци* (Ялин. Ск. Льв.); **забарвлення об'єкта**: г., л. *Сина Кичера* (Криворів. Верхов. Ів.-Фр.), п. *Чорна Гора* (Круш. Льв. Ск.), в., л. *Чорний Горб* (Терн. Льв. Ск.), п. *Чорний Діл* (Круш. Льв. Ск.), г., пол. *Чорна Рипа* (Ялин. Льв. Ск.; Сен. Долин. Ів.-Фр.); **квантитативні ознаки**: в. *Середній Вирьх* (Хащ. Льв. Ск.), в. *Четвертий Вирьх* (Хащ. Льв. Ск.); **фізичні особливості об'єкта (форми, розміру тощо)**: г. *Велика* (Корост. Ск. Льв.), г. *Велика Кичерка* (Бор. Турк. Льв.), п. *Велика Гірка* (Круш. Льв. Ск.), о. п. *Висока Гора* (Нагуєв. Дрогоб. Льв.) г., л., пол. *Високий Верх* (Довж., Н. Рож., Слав. Льв. Ск.), л. *Гострий Вершок* (В. Рож. Льв. Ск.), в., сін. *Довгий Горб* (В. Рож. Льв. Ск.), г. *Мала* (Корост. Ск. Льв.), г. *Плесковатий* (Трух. Ск. Льв.), г. *Товстий Грунь* (Криворів. Верхов. Ів.-Фр.). Зазначені атрибутивні назви ідентифікувалися з глухими, запущеними, віддаленими місцями, відображали кольорову палітру онімів та їх фізичні особливості. Окремі назви могли відображати народне світосприйняття. Так, *Лиса Гора* асоціюється з місцем збору нечистих сил, відьом. Ще В. Гнатюк детально описав ритуальні ігрища на подібних об'єктах. «Одні танцювали, тупцюючи й співаючи довкола великого огнища, підскакували, вибігали з колеса, вивихалися одна другій попід руку або пересувалися поміж ноги; інші, поділені на менші громадки, переверталися догори ногами, перескакували одні другим через голови, ставали дуба, совгалися по піску або ставали

ли з мечиками від терлиць, прискакували до себе, кололи себе і відскакували назад» [3, с. 49].

Мікротопоніми не з прямими, а з переносними ознаками в основі (метафоричні найменування) формують своєрідний елемент досліджуваного концепту: г. *Вили* (Круш. Ск. Льв.), г. *Ключ* (Трух. Ск. Льв.), г. *Кобила* (Круш., Підгор. Ск. Льв.), л., сін. *Колиска* (Тухол. Ск. Льв.), г. *Коник* (Корч. Ск. Льв.), пас., п., сін. *Коритини* (Підгор., Ямельн. Ск. Льв.), г., крч., уроч. *Кривуля* (Завад., Орявч., Рик., Ялин. Ск. Льв.), г. *Обух* (Жуп. Ск. Льв.), г. *Пищик* (Ямельн. Ск. Льв.), г., л., сін. *Плішка* (Вол., Голов., Корост. Ск. Льв.). Вони яскраво відображають результат народного мислення та світосприйняття. Метафора як засіб вторинної номінації часто застосовується при творенні власних назв завдяки перенесенню ознак і властивостей певного предмета, явища на інший за принципом подібності. Згідно з ономастичною термінологією, метафорична назва — це «власна назва, яка виражає дійсну чи імовірну подібність названого об'єкта з іншим предметом» [7, с. 164].

Ця підгрупа онімів широко представлена народними трактуваннями. У Карпатах часто подібні мікротопоніми пов'язані із життям і діяльністю опришків, нашестями турків, тобто з певними історичними подіями. Інколи окрема деталь, незначний елемент в оповіді ставав домінуючим і зазнавав процесу іменування. Скажімо, *Вила* називаються так тому, що якийсь чоловік кинувся захищати свою дружину від турка. «Не тямлячись від хвилювання, він з розгону ввігнав вила в турка і підняв його на вила...» [8, с. 124].

Гора Кобила називається так тому, що люди не хотіли платити данину панові, тому все золото і срібло зібрали в мішки і нав'ючили ними сіру кобилу. Згодом опришка, що вів цю кобилу, впіймали, а вона втекла в печеру. «Вхід до печери, куди сховалася кобила з бесагами, опришки закрили великим каменем. ...Правда, в селі знали, куди зникла кобила. Але відкривати печеру не наважувався ніхто, — опришки її заворожили. Відтоді гору назвали *Кобилою*...» [8, с. 145—146].

Мікротопонім *Коритища* теж рефлексує до життя опришків та їхнього багатства: «Придумали *Довбушеві хлопці таку штуку: дістали десь довжелезний ланц, одним кінцем прикували його до скри-*

ні із золотом, а за другий кінець потягли той ланц далі Чорним Верхом. Коли витягнули ланц на всю довжінь, узялися до роботи: викопали глибокий ярк і закопали той ланц. Коритища — то і є слід їх роботи» [8, с. 146—147].

Таким чином, мікротопонімна група, утворена від географічних термінів на означення рельєфу, досить чисельна. Гірський рельєф сприяв тому, що тут виявлено чимало топонімів, мотивувальною базою яких є апелятиви *горб, кичера, долина, яма*. Подібні мікротопоніми не особливо реалізуються у народній творчості, оскільки зазвичай вони абсолютно зрозумілі, не мають додаткових конотацій та не викликають асоціацій. Зовсім іншими є образні оніми. Конотативність таких назв закладена як у самих онімах, так і в тексті-дискурсі, яким часто супроводжуються подібні мікротопоніми. Це виражається як в інтонації мовця, так і передається невербальними засобами. До таких текстів-дискурсів, що реалізують мотивацію топонімів, відносяться власне легенди і перекази — своєрідні комунікативні блоки, в яких переплітаються інформативні, творчі та певним чином конотативні елементи.

1. Березович Е.Л. Язык и традиционная культура: этнолингвистические исследования / Е.Л. Березович. — М. : Индрик, 2007. — 600 с.
2. Гак В.Г. Языковые преобразования / В.Г. Гак. — М. : Школа Языка русской культуры, 1998. — 763 с.
3. Гнатюк В. Нарис української міфології / В. Гнатюк. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 2000. — 264 с.
4. Жайворонок В.В. Гора / В.В. Жайворонок // Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. — К. : Довіра, 2006. — 703 с.
5. Коломийки / збір. В. Гнатюк. — Т. 1 // Етнографічний збірник. — 1905. — Т. 17. — С. 22.
6. Левкиевская Е.Е. Гора / Е.Е. Левкиевская // Славянские древности: этнолингвистический словарь : в 5-ти т. / под ред. Н.И. Толстого. — М. : Международные отношения, 1995. — Т. 1 : А—Г. — С. 520—521.
7. Основен систем и терминологија на словенската ономастика. Основная система и терминология славянской ономастики. Grundsystem und terminologie der Slawischen onomastik. — Скопје ; Скопье ; Skorje, 1983. — 412 с.
8. Писана керниця: топонімічні легенди та перекази українців Карпат / збір. і впоряд. В. Сокіл. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 1994. — 206 с.
9. Подольская Н.В. Словарь русской ономастической терминологии. — 2-е изд., перераб. и доп. / Н.В. Подольская. — М. : Наука, 1988. — 192 с.

10. Словник символів культури України / за заг. ред. В.П. Коцура, О.І. Потапенка, М.К. Дмитренко. — К. : Міленіум, 2002. — 260 с.
11. Стрижак О.С. Про що розповідають географічні назви / О.С. Стрижак. — К. : Наукова думка, 1967. — 128 с.
12. Фольклорні матеріали з отчого краю / збір. В. Сокіл та Г. Сокіл. — Львів : Інститут народознавства НАН України, 1998. — 616 с.
13. Франко І. Професор В. Шухевич. Гуцульщина / І. Франко // ЗНТШ. — Львів, 1992. — Т. 223. — С. 276—283.
14. Шамякіна І. Гора / Т.І. Шамякіна // Беларускі фольклор: энцыклапедыя / заг. ред. Л.В. Календа, В.А. Войніч. — Мінск : Беларуская Энцыклапедыя, 2005. — Т. 1. — С. 326—327.
15. Шевцова В.О. Топонімія Луганщини / В.О. Шевцова. — Луганськ : Знання, 2000. — 116 с.

Перелік умовних позначень:

Джерела: ГГ — Гуцульські говірки : короткий словник / відп. ред. Я. Закревська. — Львів, 1997. — 232 с. ; Гр. — Грінченко Б. Словарь української мови: в 4-х т. / Б. Грінченко. — К. : Вид-во АН УРСР, 1958. — Т. 2. — 573 с. [Репринтне відтвор. вид. 1907—1909 рр.] ; Граб. — Nazwy geograficzne Huculszczyzny / S. Hrabec. — Kraków, 1950. — 264 s. ; Рудн. — Рудницький Я. Географічні назви Бойківщини / Я. Рудницький // Українська Вільна Академія Наук. Серія : Назвознавство. — Ч. 23—24. — 1962. — 246 с. ; СБГ — Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок / М.Й. Онишкевич. — К., 1984. — Ч. 1, Ч. 2 ; Штіб. — Toponomastyka Lemkowszczyzny. Część II. Nazwy terenowe / Z. Stieber. — Łódź, 1949. — Nr. 6. — 114 s. ;

географічні об'єкти: бер. — берег, в. — верх, г. — гора, к. с. — кут села, крч. — круча, л. — ліс, о. п. — орне поле, п. — поле, пас. — пасовище, перев. — перевал, пол. — полонина, пот. — потік, прит. — притока, сін. — сінокіс, ск. — скеля, урв. — урвище, уроч. — урочище, хр. — хребет, чаг. — чагарник;

населені пункти: Бор. — Бориня, В. Рож. — Верхня Рожанка, Вол. — Волосянка, Голов. — Головецько, Греб. — Гребенів, Довж. — Довжки, Долин. — Долинівка, Жуп. — Жупани, Завад. — Завадка, Заділ. — Задільсько, Кам. — Кам'янка, Клим. — Климець, Коз. — Козьова, Корост. — Коростів, Корч. — Корчин, Криворів. — Криворівня, Круш. — Крушельниця, Лав. — Лавочне, Либ. — Либихора, Лопух. — Лопухово, Нагір. — Нагірне, Нагуєв. — Нагуєвичі, Н. Рож. — Нижня Рожанка, Н. Син. — Нижне Синьовидне, Новосел. — Новоселиця, Опор. — Опорець, Орявч. — Орявчик, Підгор. — Підгородці, Пл. Бр. — Плав'я Бринівка, Пог. — Погар, Рик. — Риків, Росох. — Росохач, Сен. — Сенечів, Слав. — Славсько, См. — Сможе, Сух. Пот. — Сухий Потік, Терн. — Тернавка, Тис. — Тисовець, Трух. — Труханів, Тух. — Тух-

ля, Тухол. — Тухолька, Усть-Чор. — Усть-Чорна, Хащ. — Хащованя, Хіт. — Хітар, Чап. — Чаплі, Ялин. — Ялинкувате, Ямельн. — Ямельниця, Ясен. — Ясенів;

райони: Верховинський, Дрогобицький, Долинський, Міжгірський, Сколівський, Старосамбірський, Турківський;

області: Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська.

Nataliya Sokil-Klepar

CONCEPT OF «MOUNTAIN»
IN THE MICROTOPYNYMY
OF UKRAINIAN CARPATHIANS

The concept of «mountain» in the Carpathian microtoponymy has been analyzed in the article. The meaning as well as lin-

guistic means of expression have been considered, presentation of folk etymology as for onyms has been added.

Keywords: microtoponym, geographic term, relief, oronym.

Наталія Сокил-Клепар

КОНЦЕПТ «ГОРА»
В МИКРОТОПОНИМАХ
УКРАЙНСКИХ КАРПАТ

Статья посвящена анализу концепта «Гора» в карпатской микропонимии. Рассмотрено значение, языковые средства выражения, представлено народную этимологию онимов.

Ключевые слова: микропоним, географический термин, рельеф, ороним.